

The Mediating Role of Coping Strategies in the Relationship between Work-Family Conflict and Marital Adjustment of Military Families

mohammad mehdi Nasibi¹ | Fatmeh Kolivand² | samaneh khazaei³

Abstract

Marital compatibility is one of the most important factors affecting the survival and durability of the family. Therefore, identifying factors related to it is of particular importance. The purpose of this study was to investigate the mediating role of coping strategies in the relationship between work-family conflict and marital adjustment of military families. The method of correlational research was path analysis. The research population was all the military households in Tehran in 2022, from which 200 people were selected using the available sampling method, and the research tools included the Marital Compatibility Questionnaire (1976), the Work-Family Conflict Questionnaire (2000) and the Coping Strategies Scale. (1990) answered. The results of data analysis showed that work-family conflict has a direct and negative effect on marital adjustment, and problem-oriented strategies are positively and emotion-oriented strategies negatively related to marital adjustment. Finally, the main hypothesis of the research based on the mediating role of coping strategies in the relationship between work-family conflict and marital adjustment was confirmed and the results showed that problem-oriented coping strategies positively and emotion-oriented coping strategies positively. The negative form has a mediating effect in the relationship between the two mentioned variables, and the result can be used in relation to working couples to improve marital compatibility.

Keywords: Coping Strategies Work-Family Conflict Marital Adjustment Military Families.

DOR: 20.1001.1.25885162.1402.14.2.1.8

1. Master of Clinical Psychology, Azad University, Bandar Abbas Branch, Hormozgan, Iran.
2. Master's student in family counseling, Khwarazmi University, Karaj, Iran.
3. Corresponding Author: Assistant Professor of Psychology, Birjand University, Birjand, Iran
s.khazaei@birjand.ac.ir

نقش میانجیگری راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی خانواده‌های نظامی

محمد مهدی نصیبی^۱ | فاطمه کولیوند^۲ | سمانه خزاعی^۳

چکیده

سازگاری زناشویی یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بقاء و دوام خانواده می‌باشد؛ بنابراین شناسایی عوامل مرتبط با آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش میانجیگری راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی خانواده‌های نظامی بود. روش پژوهش همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه پژوهش کلیه خانوارهای نظامی شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بود که از بین آنها ۲۰۰ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و به ابزار پژوهش شامل پرسشنامه سازگاری زناشویی (۱۹۷۶)، پرسشنامه تعارض کار - خانواده (۲۰۰۰) و مقیاس راهبردهای مقابله‌ای (۱۹۹۰) پاسخ دادند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که تعارض کار - خانواده تأثیر منفی و مستقیمی بر سازگاری زناشویی دارد همچنین راهبردهای مسئله مدار به شکل مثبت و راهبردهای هیجان‌مدار به شکل منفی با سازگاری زناشویی در ارتباط است. در نهایت فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر نقش میانجی راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی مورد تأیید قرار گرفت و نتایج نشان داد که راهبردهای مقابله‌ای مسئله مدار به شکل مثبت و راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار به شکل منفی تأثیر میانجی در ارتباط بین دو متغیر مذکور دارند و می‌توان از نتیجه حاصل در ارتباط با زوجین شاغل برای بهبود سازگاری زناشویی استفاده کرد.
کلیدواژه‌ها: راهبردهای مقابله‌ای، تعارض کار - خانواده، سازگاری زناشویی، خانواده‌های نظامی.

۵۴

سال چهاردهم
تابستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۱/۰۸/۲۸
تاریخ پذیرش:
۱۴۰۲/۰۲/۱۳
صص: ۲۴-۱۱

شاپا چاپ: ۵۱۶۲-۲۵۸۸
الکترونیکی: ۵۱۷-۲۶۴۵

DOR: 20.1001.1.25885162.1402.14.2.1.8

۱. کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد، واحد بندرعباس، هرمزگان، ایران.

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه خوارزمی، کرج، ایران.

۳. نویسنده مسئول: استادیار روانشناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

مقدمه

خانواده نظامی، خانواده‌ای است که حداقل یک عضو از آن که معمولاً سرپرست خانواده است در محیط نظامی مشغول خدمت می‌باشد و نظامی‌گری حرفه اصلی اوست، زندگی نیروی نظامی شامل تبعیت و احترام به ساختار سلسله‌مراتب قدرت می‌شود که رفتارها و نقش‌های معینی را از فرد انتظار دارد، از قبیل وفاداری، فرمان‌برداری و ارزش‌هایی که باعث عملکرد مطلوب نیروی نظامی می‌شوند (ولز، هینز، بروسنان و کی-لامیکین^۱، ۲۰۲۲). زندگی زوجین نظامی نیز نه تنها توسط این ارزش‌ها شکل می‌گیرد، بلکه به طور خاص با اثرات جنگ و مواجهه با تعارضات نظامی مشخص می‌شود (پارک، سالیوان، ریویر، مریل و کلارک-والپر^۲، ۲۰۲۲). نظامی‌گری در سراسر دنیا توأم با تنیدگی، مخاطرات جسمانی، دوری از خانواده و زندگی در شرایط سخت است. تنیدگی مشاغل نظامی، پیامدهای عمده چشمگیری در محیط خانواده ایجاد می‌کند، در این میان جدایی فرد نظامی از خانواده به دلیل اعزام به مأموریت‌های نظامی، استرس قابل توجهی به خانواده وارد می‌کند و بر روابط اعضای خانواده به‌ویژه زوجین تأثیر می‌گذارد (کاگلر، انرسن، بیان و بلز^۳، ۲۰۱۹). مطالعات در زمینه تأثیر اعزام بر همسران نظامی نشان داد که در هنگام اعزام نظامیان به مأموریت، نرخ بالاتری از اختلال افسردگی، اضطراب، خواب، واکنش استرس حاد و اختلال سازگاری نسبت به سایرین وجود دارد (سینکلر، پولسون و ریویر^۴، ۲۰۱۹). چنین استرس‌ها و تنش‌های فزاینده‌ای می‌تواند اثرات مخربی به دنبال داشته باشد، تا جایی که پژوهش‌ها نشان داده‌اند افراد نظامی و همسران آنها تعارض زناشویی بیشتر و سازگاری کمتری دارند (خدادادی سنگده و احمدی، ۱۳۹۴).

در حالی که سازگاری زناشویی^۵ عمر زن و شوهر را طولانی می‌کند و باعث افزایش سلامتی می‌شود، همچنین سازگاری زناشویی اعتماد، عشق و وفاداری را بالا می‌برد (گوپال و والارماتی^۶، ۲۰۲۰). عوامل گوناگونی شناسایی شده‌اند که می‌توانند سازگاری زناشویی را تحت تأثیر خود قرار دهند. از بین آنها می‌توان به عوامل فردی، اجتماعی و فرهنگی، شغلی، عوامل ارتباطی دوجانبه

1. Wells, H., Heinsch, M., Brosnan, C., & Kay-Lambkin, F
2. Park, Y., Sullivan, K., Riviere, L. A., Merrill, J. C., & Clarke-Walper, K.
3. Kugler, J., Andresen, F. J., Bean, R. C., & Blais, R. K.
4. Sinclair, R. R., Paulson, A. L., & Riviere, L. A
5. marital adjustment
6. Gopal, C. R., & Valarmathi, D.

اشاره کرد (خاکپور، نظری و زهراکار، ۱۳۹۳). سازگاری زناشویی مفهومی چندبعدی است که نسبت به رضایت زناشویی^۱ از ویژگی‌های عینی‌تری برخوردار است. بر اساس بررسی‌های به‌عمل‌آمده سازگاری زناشویی دارای چهار مؤلفه رضایت دوتایی^۲، توافق دوتایی^۳، همبستگی دوتایی^۴ و بیان محبت‌آمیز^۵ است، توافق دونفری، میزان موافقتی است که زوج‌ها در مورد موضوعات مهمی نظیر اداره کردن امور مالی خانواده و اتخاذ تصمیمات مهم دارند، همبستگی دونفری، به این موضوع اشاره دارد که چند وقت یک‌بار یک زوج همراه هم درگیر فعالیت‌های مشترک می‌شوند. رضایت دونفری، میزان شادمانی در روابط و همچنین فراوانی تعارضات تجربه‌شده در رابطه را پوشش می‌دهد. سرانجام، ابراز محبت مربوط به این است که چند وقت یک‌بار زوج‌ها به یکدیگر ابراز عشق و علاقه می‌کنند (پلانالپ، ون‌هال و گلداسمیت^۶، ۲۰۱۹). با این حال شواهد، گویای این حقیقت است که زوجین در عصر حاضر در برقراری و حفظ روابط صمیمانه و داشتن زندگی زناشویی رضایتمند با مشکلات متعددی روبه‌رو هستند (بشیرگنبدی، درگاهی، احمدبوکانی و فداکار، ۱۴۰۰). بر اساس شواهد، این مسئله در بین خانواده‌های نظامی به‌ویژه هنگام مأموریت و آماده‌باش تشدید می‌شوند (هافمن، دانبر، بیلینگتون و هاوز^۷، ۲۰۱۹).

در واقع می‌توان گفت تعارض کار - خانواده^۸ یک متغیر مهم و تأثیرگذار بر زندگی زناشویی افراد نظامی است؛ چرا که این تعارض گویای ناهمخوانی و تضاد بین الزامات و خواسته‌های دو نقش متفاوت است (کرایبی، عباس‌پور، دشت‌بزرگی و نجفی مفرد، ۱۳۹۶). تعارض کار - خانواده از نوع تعارض بین‌نقشی است که در آن فشار حاصل از نقش‌های کاری و خانوادگی از هر دو طرف ناهم‌ساز می‌باشد، بدین معنا که مشارکت در نقش کاری (یا خانوادگی) به دلیل مشارکت در نقش خانوادگی (یا کاری) دشوار است (اسدی، رشیدی و حسینی فرد، ۱۳۹۱). مفهوم جهت‌گیری تعارض کار - خانواده دو جنبه را مدنظر دارد؛ جهتی که در آن کار و مسائل کاری با زندگی خانوادگی تداخل پیدا می‌کند و در مقابل، جهتی که در آن مسائل خانوادگی با حیطه

1. Marital Satisfaction
2. Reciprocal Satisfaction
3. Reciprocal Agreement
4. Reciprocal Correlation
5. Affective Expression
6. Planalp, E. M., Van Hulle, C. A., & Goldsmith, H. H
7. Huffman, A. H., Dunbar, N., Billington, A. G., & Howes, S. S.
8. work-family conflict

کاری تداخل می‌یابد. همچنین در هر کدام از دو جهت تعارض کار - خانواده، سه بعد وجود دارد: ابعاد مبتنی بر زمان، مبتنی بر توان فرسایی و مبتنی بر رفتار (چیو، مان و تایر^۱، ۲۰۰۸). پژوهش‌های مختلف چه در داخل ایران و چه خارج از آن، از ارتباط بین تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی حمایت کرده‌اند (مینوت، مینوت، پدرسن، مانون و کیگر^۲، ۲۰۱۰؛ درخشان، رحیمی پردنجانی و امانی، ۱۳۹۷؛ خدابخش کولایی، پوراابراهیم، منصور و پاک‌نژاد، ۱۳۹۴؛ افتخار صغادی و باوی، ۱۳۹۲). کالیک و رامون^۳ (۲۰۲۲)، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که تعارضات کار - خانواده موجب پرخاشگری بین زوجین شده و سطح رضایت از رابطه زناشویی را کاهش می‌دهد، همچنین بیلودو، مرچاند و دمرز^۴ (۲۰۲۰) نیز تعارضات کار - خانواده و خانواده - کار را به‌عنوان منبعی برای پریشانی‌های روانی در زوجین معرفی کرده‌اند.

باین حال به نظر می‌رسد روش‌های مقابله با این تعارضات به‌عنوان اعمالی جهت کاهش یا حذف فشار ناشی از نقش‌های خانوادگی و کاری، می‌تواند در این زمینه مؤثر واقع شود (توانگر، الحانی و ونکی، ۱۳۹۱) چرا که بر اساس مطالعات انجام شده استفاده از راهبردهای مقابله‌ای مناسب می‌تواند سازگاری زناشویی و رضایت از زندگی زناشویی را افزایش دهد (حق‌شناس و باباخانی، ۱۳۹۶). راهبردهای مقابله‌ای عمدتاً بر سه نوع راهبردهای مقابله مساله‌مدار، که به معنای کنترل هیجانات و برنامه‌ریزی برای حل گام به گام مساله است، مقابله هیجان‌مدار که در آن فرد به جای تمرکز بر خود مساله بر هیجانات ناشی از آن تمرکز کرده و به جای حل مشکل برای کاهش دادن هیجانات منفی تلاش می‌کند و مقابله اجتنابی که در آن فرد از مواجه شدن با مشکل اجتناب می‌کند، تقسیم می‌شوند (لابراگ، مک‌نور-پتیت، گل، توماس، پاپاتاناسیو و تساراس^۵، ۲۰۱۷). طبق پژوهش‌ها موقعیت‌های فشارزا موجب می‌شوند تا فرد روش‌های متعددی را برای مقابله با مشکل انتخاب کرده و این روشها، موجب به حداقل رساندن استرس می‌گردند (صدیقی، دوکانه‌ای فرد و رضاخانی، ۱۳۹۹).

1. Chiu, R. K, Man. J. S, Thayer. J
2. Minnotte KL, Minnotte MC, Pedersen DE, Mannon SE, Kiger G
3. Kulik, L., & Ramon, D.
4. Bilodeau, J., Marchand, A., & Demers, A
5. Labrague, L. J., McEnroe-Petite, D. M., Gloe, D., Thomas, L., Papanthanasiou, I. V., & Tsaras, K.

گرچه تعارضات کار - خانواده موجب ایجاد استرس در زوجین شده و رضایت زناشویی آنها را به خطر می‌اندازد؛ اما با این حال تاکنون پژوهشی در ایران به بررسی نقش راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط با این مؤلفه‌ها انجام نشده است. به‌ویژه اینکه همان‌گونه که ذکر شد خانواده‌های نظامی به دلیل ماهیت این شغل استرس بیشتری را نسبت به سایر خانواده‌ها تحمل می‌کنند. براین اساس هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی خانواده‌های نظامی با میانجیگری راهبردهای مقابله‌ای ارتباطی است.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. تحلیل مسیر که نخستین بار به‌وسیله سوول رایت^۱ (۱۹۳۴) تدوین و توسعه یافت، اساساً با برآورد مقدار ارتباطات بین متغیرها و کاربرد این برآوردها به‌منظور به‌دست آوردن اطلاعاتی درباره روابط علی بین مجموعه‌ای از متغیرها می‌باشد. در حقیقت کاربرد رگرسیون چندمتغیری، در ارتباط با تدوین بارز مدل‌های علی است. ساده‌ترین راه برای محاسبه آنها، کاربرد روش رگرسیون معمولی است. روابط بین متغیرها در یک جهت جریان می‌یابد و به‌عنوان مسیرهای متمایزی در نظر گرفته می‌شود. مفاهیم عمده تحلیل مسیر در بهترین صورت از طریق ویژگی عمده آن یعنی نمودار مسیر که پیوندهای علی احتمالی بین متغیرها را آشکار می‌سازد، تبیین می‌شود (بشیر گنبدی و همکاران، ۱۴۰۰). در پژوهش حاضر به‌منظور بررسی مدل پیشنهادی، از روش آماری تحلیل مسیر استفاده شد. جامعه مورد پژوهش کلیه خانوارهای نظامی شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بود. منظور از خانوارهای نظامی خانواده‌هایی هستند که یا مرد و یا زن دارای یکی از شغل‌های مرتبط با امور نظامی باشند. نمونه‌گیری با توجه به جمع‌آوری داده‌ها به دلیل حساسیت شغل مربوطه به‌صورت آنلاین و داوطلبانه انجام شد. نمونه مورد مطالعه شامل ۲۰۰ نفر بود که با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و به ابزار پژوهش پاسخ دادند. معیارهای ورود به پژوهش و پاسخگویی به ابزار داشتن حداقل سواد خواندن و نوشتن، رضایت برای شرکت در پژوهش و نداشتن سابقه اختلالات روانی بود. ملاحظات اخلاقی با حساسیت ویژه‌ای در پژوهش رعایت شد و به شرکت‌کنندگان در تحقیق، اطمینان کامل داده

1. Swell Wright

شد که اطلاعات پرسشنامه‌ها به طور محرمانه نزد محقق خواهد بود (ضمن اینکه پرسشنامه‌ها بی‌نام بود)؛ همچنین مختار بودن شرکت کنندگان برای انصراف از پرکردن پرسشنامه‌ها در هر مرحله از آن گوشزد شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه‌ی سازگاری زناشویی: این پرسشنامه یک ابزار ۳۲ سؤالی است که توسط اسپانیر در سال ۱۹۷۶ ساخته شده است. هدف این پرسشنامه ارزیابی سازگاری و کیفیت رابطه زناشویی است. این مقیاس ابزاری برای ارزیابی کیفیت رابطه زناشویی از نظر زن و شوهر یا هر دونفری است که با هم زندگی می‌کنند. این مقیاس دارای چهار بعد توافق دونفری، رضایت دونفری، همبستگی دونفری و ابراز محبت است. حد پایین و بالای نمره این پرسشنامه از ۰ تا ۱۵۱ است. ثنایی و همکاران (۲۰۰۸) اعتبار و پایایی این پرسشنامه را مورد تأیید قرار داده‌اند. فلاح زاده و ثنایی (۲۰۱۲) نیز در پژوهش خود پایایی این مقیاس را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ گزارش کرده‌اند. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمده است.

پرسشنامه تعارض کار - خانواده: پرسشنامه تعارض کار - خانواده توسط کارلسون و همکاران (۲۰۰۰) ساخته شد. این پرسشنامه شامل ۱۸ گویه‌ای است که به ۶ مقوله سه ماده‌ای تقسیم می‌شود. از این میان ۹ سؤال تعارض خانواده با کار و ۹ سؤال باقی‌مانده تعارض کار با خانواده را می‌سنجد. پرسشنامه تعارض کار - خانواده دارای طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) است. در پژوهشی رستگار خالد (۱۳۸۳) آلفای کرونباخ برای تعارض کار - خانواده را ۰/۹۰ و در بررسی نهایی ۰/۸۹ به دست آورد (خدابخشی کولایی و همکاران، ۱۳۹۱). پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمده است.

مقیاس راهبردهای مقابله‌ای: این مقیاس در سال ۱۹۹۰ توسط اندلر و پارکر به منظور ارزیابی نحوه رویارویی افراد با مشکلاتشان ساخته شده است. این آزمون دارای ۴۸ عبارت است و سه سبک مقابله یعنی مقابله مساله‌مدار، که به معنای کنترل هیجانات و برنامه‌ریزی برای حل گام‌به‌گام مساله است (۱۶ عبارت)، مقابله هیجان‌مدار، که در آن فرد به جای تمرکز بر خود مساله بر

هیجان‌ناشی از آن تمرکز کرده و به جای حل مشکل برای کاهش داده هیجان‌ناشی منفی تلاش می‌کند (۱۶ عبارت) و سبک مقابله اجتنابی که در آن فرد از مواجه شدن با مشکل اجتناب می‌کند (۱۶ عبارت) را شامل می‌شود. این پرسشنامه یک ابزار خود گزارشی است و آزمودنی‌ها باید در یک طیف لیکرت پنج درجه‌ای (از هرگز=۱ تا بسیار=۵) مشخص کنند تا چه حد از راهبردهای ارائه شده استفاده می‌کنند. در حال حاضر این پرسشنامه با ۴۸ ماده یکی از ابزارهای قابل اعتماد برای سنجش روش‌های مقابله به حساب می‌آید. سبک مقابله فرد با توجه به اینکه در کدام سبک، نمره بالاتری کسب کند ارزیابی می‌شود. به عبارت نمره هر یک از سبک‌های مقابله از ۱۶ تا ۸۰ است و هر کدام از سبک‌ها نمره بالاتری را کسب کند، آن سبک به عنوان سبک مقابله‌ای فرد در نظر گرفته می‌شود. این پرسشنامه برای اولین بار در ایران توسط اکبرزاده ترجمه و هنجاریابی شد و برای بررسی سبک‌های مقابله با استرس در تهران در دهه ۱۳۶۰ تا ۱۳۷۱ بکار گرفته شد. ایزدی طامه و همکاران (۱۳۸۸) پایایی کل آزمون را ۰/۸۵ و روایی آن را ۰/۷۸ گزارش کرده‌اند.

یافته‌ها

به منظور بررسی رابطه متغیرهای پژوهش، ابتدا از روش همبستگی پیرسون استفاده شد.

جدول ۱. ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴
تعارض کار خانواده	۱۰۹/۲۱	۶/۵۸	۱			
مقابله مسئله مدار	۹۸/۱۴	۵/۴۴	-۰/۲۵**	۱		
مقابله هیجان مدار	۱۰۲/۲۱	۶/۰۱	-۰/۰۶	-۰/۳۱**	۱	
سازگاری زناشویی	۱۱۱/۰۹	۷/۰۸	-۰/۲۱**	۰/۲۰**	-۰/۱۸**	۱
			**P < ۰/۰۱			*P < ۰/۰۵

چنان‌که مشاهده می‌شود بین تعارض کار - خانواده ($r = -0/21$ ، $p < 0/01$) و سبک مقابله هیجان مدار ($r = -0/18$ ، $p < 0/01$) با سازگاری زناشویی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد؛ اما بین سبک مقابله مسئله مدار ($r = 0/20$ ، $p < 0/01$) با سازگاری زناشویی رابطه مثبت و معنی‌دار است.

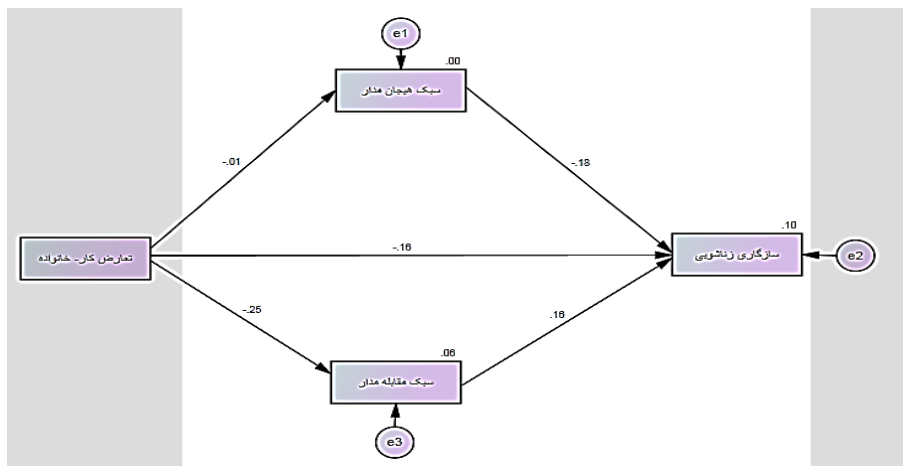

جهت بررسی برازندگی مدل از شاخص‌های بخشودگی استفاده شده است. به‌طور کلی از میان مشخصه‌های برازندگی متنوعی که وجود دارد، در این پژوهش شاخص‌های برازش χ^2/df ، CFI^1 ، GFI و $AGFI$ گزارش می‌شود. در جدول زیر مشخصه‌های برازندگی مدل پیش‌بینی تشخیص بخشودگی ارائه شده است.

جدول ۲. مشخصه‌های نکویی برازندگی مدل پیش‌بینی بخشودگی

برآورد		مشخصه
۰/۶۴	χ^2	نسبت مجذور کای
۱	Df	درجه آزادی
۰/۶۴	(χ^2/df)	نسبت مجذور کای به درجه آزادی
۱/۰۰	(CFI)	شاخص برازندگی تطبیقی
۰/۹۹	(GFI)	شاخص نکویی برازش
۰/۹۹	(AGFI)	شاخص تعدیل شده نکویی برازش
۰/۰۱	(RMSEA)	جذر برآورد واریانس خطای تقریب

باتوجه به مشخصه‌های نکویی برازش که در جدول ۲ گزارش شده برازش مدل پیش‌بینی بخشودگی در سطح نسبتاً مطلوبی می‌باشد. در ادامه نمودار مسیر مدل برازش شده همراه با پارامترهای برآورد شده (مقادیر استاندارد) ارائه شده است.

شکل ۱. ضرایب استاندارد مدل مفهومی پژوهش

1. Comparative Fit Index

جدول ۳. اثرات مستقیم متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	<u>B</u>	β	<u>SD</u>	<u>T</u>	<u>P</u>
تعارض کار - خانواده بر مسئله مدار	-۰/۲۵	-۰/۲۵	۰/۰۵	-۴/۹۸	۰/۰۴
سبک مسئله مدار بر سازگاری زناشویی	۰/۱۵	۰/۱۶	۰/۰۴	۳/۱۸	۰/۰۰۱
سبک هیجان مدار بر سازگاری زناشویی	-۰/۰۴	-۰/۱۸	۰/۰۱	۳/۵۹	۰/۰۰۱
تعارض کار - خانواده سازگاری زناشویی	-۰/۱۵	-۰/۱۶	۰/۰۴	-۳/۲۰	۰/۰۱

جهت بررسی معناداری مدل پژوهش از آزمون تحلیل مسیر استفاده شد. همان طور که ضرایب β نشان می‌دهد اثر مستقیم تعارض کار خانواده بر سبک مسئله مدار ($\beta=-۰/۲۵$) و سازگاری زناشویی ($\beta=-۰/۱۶$) مورد تأیید قرار گرفت. همچنین سبک مسئله مدار ($\beta=۰/۱۶$) و سبک هیجان مدار ($\beta=-۰/۱۸$) بر سازگاری زناشویی اثر مستقیم دارند.

در ادامه جدول ۴ به بحث و بررسی پیرامون رد یا تأیید فرضیه‌های مرتبط با اثرات غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر می‌پردازد به منظور بررسی سهم واسطه‌گری سبک‌های مقابله‌ای بین مؤلفه تعارض کار خانواده و سازگاری زناشویی زوجین نظامی، از دستور بوت‌استرپ استفاده شد که نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که اثر غیرمستقیم تعارض کار خانواده بر سازگاری زناشویی زوجین در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است.

جدول ۴. برآورد مسیرهای غیرمستقیم موجود در مدل با استفاده از بوت‌استرپ

معناداری	حد پائین	حد بالا	مقدار برآورد	مسیر		
				متغیر پیش‌بین	متغیر واسطه	متغیر ملاک
۰/۰۲	-۰/۰۶۹	-۰/۰۱۱	-۰/۰۳۷	تعارض کار خانواده	سبک‌های مقابله‌ای	سازگاری زناشویی

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف بررسی نقش میانجیگری راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی در خانواده‌های نظامی انجام پذیرفت. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که تعارض کار - خانواده هم به شکل مستقیم و هم به شکل غیرمستقیم و از طریق راهبردهای مقابله‌ای با سازگاری زناشویی در ارتباط است.

در واقع تحلیل داده‌ها نشان داد که تعارض کار - خانواده تأثیر منفی و مستقیمی بر سازگاری زناشویی دارد. این مطلب با مطالعاتی همچون کالیک و رامون (۲۰۲۲)، بیلودو، مرچاند و دمرز (۲۰۲۰)، مینوت و همکاران (۲۰۱۰) و در ایران پژوهش‌های درخشان، رحیمی پردنجانی و امانی (۱۳۹۷)، پاک‌نژاد و همکاران (۱۳۹۴) و افتخارصعادی و باوی (۱۳۹۲) در یک راستا می‌باشد. مطالعات ثابت کرده‌اند که تعارضات شغلی پیامدهای متعددی برای فرد داشته و اولین پیامد آن آسیب به حوزه زناشویی می‌باشد؛ چراکه به‌عنوان منبع اصلی کنش، پیامدهای منفی مانند افزایش خطر برای سلامتی زن و شوهر شاغل و انجام وظایف همسری به گونه‌ای ناکارآمد را به همراه دارد (مینوت و همکاران، ۲۰۱۰)، در واقع تعارض کار - خانواده، نوعی ناسازگاری بین نقش‌های شغلی و خانوادگی است که از فشارهای ناسازگارانه نقش‌های خانوادگی و کاری ایجاد می‌شود، یعنی فرد نسبت به یکی از نقش‌های خود (شغلی یا خانوادگی) تعهد بیشتری دارد و تعهدات این دو نقش با همدیگر در تداخل هستند. تعارض کار - خانواده منجر به ایجاد فشار و استرس می‌شود که این به زندگی زناشویی افراد کشیده شده و باعث می‌شود زوجین نتوانند به تمام نیازهای همدیگر پاسخ دهند در نتیجه سازگاری زناشویی کاهش می‌یابد (درخشان، رحیمی پردنجانی و امانی، ۱۳۹۷). همچنین نتیجه پژوهش حاضر نشان داد که راهبردهای مقابله‌ای نیز بر سازگاری زناشویی تأثیر مستقیم داشته و راهبردهای مسئله مدار به شکل مثبت و راهبردهای هیجان‌مدار به شکل منفی با سازگاری زناشویی در ارتباط است. این مطلب با مطالعاتی همچون لابراگ و همکاران (۲۰۱۷)، حق‌شناس و باباخانی (۱۳۹۶) و توانگر، الحانی و ونکی (۱۳۹۱) همسو می‌باشد. می‌توان گفت زوج‌هایی که متمرکز بر سبک هیجان‌مدارند، بر کنترل هیجانات و واکنش‌های عاطفی تأکید دارند. زوج‌ها در این سبک مقابله، هیجانی برخورد می‌کنند و با گریه کردن، عصبانی شدن و فریادزدن با فشار روانی مقابله می‌کنند. حتی مقابله هیجانی نشان‌دهنده شکلی کلی از واکنش به رویدادهای تنش‌زا است که ممکن است مستلزم اتکا به دیگران باشد (لابراگ و همکاران، ۲۰۱۷) که این شیوه‌ها در روابط زناشویی ناسازگاری و نارضایتی ایجاد می‌کنند. البته شایان ذکر است که سبک مورد استفاده توسط زوجین در مواجهه با مشکلات به نوع عوامل فشارزا و مشکلات دیگر نیز بستگی دارد. در مشکلات مربوط به کار و ارتباطات بین فردی، مقابله متمرکز بر مسئله بیشتر باید مورد استفاده قرار گیرد؛ ولی در مسائل مربوط به سلامتی سبک مقابله هیجان-

مدار مؤثرتر است، زیرا از طریق دست‌کاری‌های شناختی، فرد را از مشکل دورنگه می‌دارند. به نظر می‌رسد که در خصوص استرس‌های ناشی از تعارضات کاری سبک مقابله‌ای مسئله‌مدار کارسازتر است و افرادی که بیشتر از راهبردهای شناختی مسئله‌مدار استفاده می‌کنند، پیامدهای سازگاری بیشتری را نشان می‌دهند (حق‌شناس و باباخانی، ۱۳۹۶).

در نهایت فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر نقش میانجی راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی مورد تأیید قرار گرفت و نتایج نشان داد که راهبردهای مقابله‌ای مسئله‌مدار به شکل مثبت و راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار به شکل منفی تأثیر میانجی در ارتباط بین دو متغیر مذکور دارند. گرچه تاکنون پژوهشی به طور خاص این مطلب را مورد بررسی قرار نداده است؛ اما ارتباط بین این متغیرها در پژوهش‌های مختلف مورد تأیید قرار گرفته است (کالیک و رامون، ۲۰۲۲؛ بیلودو و همکاران، ۲۰۲۰؛ لابرانگ و همکاران، ۲۰۱۷؛ درخشان و همکاران، ۱۳۹۷؛ حق‌شناس و باباخانی، ۱۳۹۶). در این خصوص توجه به این نکته ضروری است که طبق مطالبی که مطرح شد تعارض کار - خانواده یکی از عوامل ایجاد استرس و زمینه‌ساز ناسازگاری و تعارض است و مادامی که افراد در معرض استرس قرار می‌گیرند همواره دچار ناسازگاری هستند و یا در مقابله با مسائل پیش‌پاافتاده زندگی، بیشتر دچار استرس می‌شوند، هنگام برخورد با مشکلات و ناهمواری‌های زندگی توان خود را از دست می‌دهند و در نتیجه احساس رضایت کمتری از روابط خود دارند؛ بنابراین چنانچه افراد بتوانند با استفاده از راهبردهای مقابله‌ای مفید و مؤثر با استرس ناشی از تعارض کار - خانواده مقابله کنند و با آن سازگار شوند می‌توانند زندگی زناشویی بهتری داشته باشند. به‌طور کلی افرادی که از راهبردهای مقابله‌ای مسئله‌مدار استفاده می‌کنند مشکلات کمتری در رابطه زناشویی خود و در نتیجه سازگاری زناشویی بیشتری دارند، زیرا این افراد در مواجهه با مشکلات زندگی مسئله‌اصلی را تعیین می‌کنند و آنگاه راه‌حل‌های متعددی را مطرح می‌کنند و سپس مزایای هر کدام از این راه‌حل‌ها را می‌سنجند و در نهایت یکی از این راه‌حل‌ها را انتخاب می‌کنند و بر اساس آن عمل می‌نمایند این در حالی است که کسانی که از راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار استفاده می‌کنند چنین رویکردی نداشته و سازگاری کمتری را تجربه می‌نمایند (مهراد صدر و همکاران، ۱۳۹۷). براین اساس نقش میانجی راهبردهای مقابله‌ای در ارتباط بین تعارضات کار - خانواده و سازگاری

زناشویی قابل تبیین است و می‌توان از نتیجه حاصل در ارتباط با زوجین شاغل برای بهبود سازگاری زناشویی استفاده کرد.

ازلحاظ ارزش عملی، اطلاعات حاصل از مطالعه حاضر می‌تواند برای ارتقای سلامت خانواده‌های نظامی، و برای مشاوران، روان‌شناسان، مددکاران و پژوهشگران حوزه خانواده درمانی مورداستفاده قرار گیرد. در خصوص محدودیت‌های پژوهش، نخست باید به این نکته توجه کرد که در استنباط علی از نتایج باید جوانب احتیاط را رعایت کرد و دوم اینکه متغیرهای مداخله‌گر جمعیت‌شناختی نظیر وضعیت اقتصادی - اجتماعی و متغیرهای شخصیتی و تاریخچه زندگی در تاب سازگاری زناشویی نقش مهمی دارند که در این پژوهش کنترل نشده‌اند که پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی نقش این متغیرها به‌عنوان تعدیل‌گر مورد بررسی قرار گیرد. همچنین، شیوه‌ی اساسی جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش مبتنی بر پرسشنامه بود، گرچه چنین شیوه‌ای در بیشتر پژوهش‌ها غالب است، ولی پیشنهاد می‌شود اطلاعات هر متغیر با استفاده از چند روش مختلف جمع‌آوری گردد تا نتایج به‌دست آمده با اطمینان بیشتر مورداستفاده و تعمیم‌دهی قرار گیرد.

فهرست منابع

- اسدی شهربابک، حسن؛ رشیدی، شهربانو و حسینی فرد، سید مهدی (۱۳۹۱). رابطه بین تعارضات کار- خانواده مادران شاغل و اضطراب کودکان و مقایسه آن در بیمارستان‌های نظامی و غیرنظامی. طب انتظامی. ۱(۳): ۱۸۴-۱۹۱.
- افتخار صادی، زهرا و باوی، ساسان (۱۳۹۲). رابطه تعارض کار - خانواده و خانواده - کار با اشتیاق شغلی و رضایت زناشویی در کارمندان. مجله روان‌شناسی اجتماعی. ۸(۲۷): ۸۳-۹۹.
- ایزدی طامه، احمد؛ برجعلی، احمد؛ دلاور، علی و اسکندری حسین (۱۳۸۸). مقایسه تأثیر آموزش صبر و حل مسئله بر کاهش پرخاشگری و انتخاب راهبردهای مقابله‌ای دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی. دانش انتظامی. ۱۱(۳): ۱۸۲-۲۰۷.
- بشیرگنبدی، سپیده؛ درگاهی، شهریار؛ احمد بوکانی، سلیمان و فداکار، پرویز (۱۴۰۰). آزمون علی رضایت زناشویی بر اساس سبک‌های دلبستگی با نقش میانجی مثلث‌سازی. مجله سلامت و بهداشت. ۱۲(۱): ۳۸-۴۹.
- توانگر، حسین؛ الحاقی، فاطمه و ونکی، زهره (۱۳۹۱). شیوه‌های مقابله‌ای تعارض کار/خانواده در پرستاران: یک مطالعه کیفی. مجله مراقبت پرستاری و مامایی ابن سینا. ۲۰(۱): ۱۴-۲۴.
- حق شناس، سپیده، باباخانی، نرگس. (۱۳۹۶). پیش بینی رضایت زناشویی بر اساس مهارت‌های مقابله با استرس و چشم انداز زمان. خانواده پژوهی. ۱۳(۴): ۵۶۹-۵۸۴.
- خاکپور، ایمان، نظری، علی محمد، زهرا کار، کیانوش. (۱۳۹۳). پیش بینی سازگاری زناشویی بر اساس مثلث سازی و ساختار قدرت در خانواده. اندیشه و رفتار در روان شناسی بالینی. ۹(۳۳): ۳۷-۴۶.
- خدابخشی کولایی، آناهیتا، پورابراهیمی، تقی، منصور، لادن، پاک‌نژاد، ثمین. (۱۳۹۴). مقایسه تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی در کارمندان مرد نوبت کار و غیر نوبت کار شرکت پتروشیمی مناطق نفت‌خیز جنوب. مشاوره شغلی و سازمانی. ۷(۲۲): ۵۳-۶۲.
- خدادادی سنگده، جواد، احمدی، خدابخش. (۱۳۹۴). عوامل زناشویی مؤثر بر سلامت خانواده‌های نظامی: یک مطالعه کیفی پدیدارشناسانه. فصلنامه روانشناسی نظامی. ۶(۲۴): ۶۳-۷۴.
- درخشان، صغری؛ رحیمی‌پردنجانی، طیبه و امانی، ملاح (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین تعارض کار - خانواده و سازگاری زناشویی در پرستاران زن متأهل: نقش تعدیل‌کننده حمایت اجتماعی. فصلنامه علمی پژوهشی افق دانش. ۲۵(۱): ۵۰-۵۶.
- صدیقی، فائزه؛ دوکانه‌ای فرد، فریده و رضاخانی، سیمین‌دخت (۱۳۹۹). الگوی ساختاری رضایت زناشویی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های دلبستگی با میانجی‌گری راهبردهای مقابله‌ای. فصلنامه علمی پژوهشی علوم روان‌شناختی. ۱۹(۹۵): ۱۴۷۵-۱۴۸۶.

کرایبی، امین، عباس پور، ذبیح اله، دشت بزرگی، زهرا، نجفی مفرد، مسلم. (۱۳۹۶). دیدگاه فهمی همسر در مردان نظامی: نقش پیش‌بین تعارض کار - خانواده، انعطاف‌پذیری و کار عاطفی. فصلنامه روان‌شناسی نظامی. ۴۰-۳۱. (۱)۸.

مهراد صدر، محمد؛ اعظمی، یوسف؛ معتمدی، عبدالله؛ سیاه‌کمری، راهله و مام‌شریفی، پیمان (۱۳۹۷). بررسی نقش راهبردهای مقابله با استرس، هدفمندی در زندگی و کیفیت زندگی در تبیین سازگاری زناشویی بازنشستگان. نشریه روان پرستاری، ۲۲-۱۲. (۲)۶.

- Bilodeau, J., Marchand, A., & Demers, A. (2020). Work, family, work-family conflict and psychological distress: A revisited look at the gendered vulnerability pathways. *Stress and Health*, 36(1), 75-87.
- Chiu, R. K., Man, J. S., Thayer, J. (2008): effects of role conflicts and role satisfactions on stress of three profession in Hong Kong: A path analysis approach. *Journal of managerial psychology*. vol: 13
- Gopal, C. R., & Valarmathi, D. (2020). Marital Compatibility and Their Relationship To Personality Among Arranged Marriage Couples And Love Marriage Couples—A Pilot Study. *Annals of Tropical Medicine and Public Health*, 23, 231-503.
- Huffman, A. H., Dunbar, N., Billington, A. G., & Howes, S. S. (2019). Soldiers' perceptions of military spouses' career experiences. *Military Psychology*, 31(6), 510-522.
- Kugler, J., Andresen, F. J., Bean, R. C., & Blais, R. K. (2019). Couple-based interventions for PTSD among military veterans: An empirical review. *Journal of clinical psychology*, 75(10), 1737-1755.
- Kulik, L., & Ramon, D. (2022). The relationship between family-work conflict and spousal aggression during the COVID-19 pandemic. *Community, Work & Family*, 25(2), 240-259.
- Labrague, L. J., McEnroe-Petitte, D. M., Gloe, D., Thomas, L., Papathanasiou, I. V., & Tsaras, K. (2017). A literature review on stress and coping strategies in nursing students. *Journal of Mental Health*, 26(5), 471-480.
- Minnotte KL, Minnotte MC, Pedersen DE, Mannon SE, Kiger G. (2010). His and her perspectives: Gender Ideology, Work-to-Family Conflict, and Marital Satisfaction. *Sex Roles*, 63: 425- 438.
- Park, Y., Sullivan, K., Riviere, L. A., Merrill, J. C., & Clarke-Walper, K. (2022). Intimate partner violence perpetration among military spouses. *Journal of interpersonal violence*, 37(15-16), NP13497-NP13517.
- Planalp, E. M., Van Hulle, C. A., & Goldsmith, H. H. (2019). Parenting in context: Marital adjustment, parent affect, and child temperament in complex families. *Journal of Family Psychology*, 33(5), 532.
- Sinclair, R. R., Paulson, A. L., & Riviere, L. A. (2019). The resilient spouse: understanding factors associated with dispositional resilience among military spouses. *Military Behavioral Health*, 7(4), 376-390.
- Wells, H., Heinsch, M., Brosnan, C., & Kay-Lambkin, F. (2022). Military family dynamics in transition: The experiences of young people when their families leave the Australian Defence Force. *Child & Family Social Work*, 27(3), 454-464.

